

דף טו.-טו:

סוגיא א' אם הרב דומה למלאך

סוגיא ב' בענין ניגוני עכו"ם

סוגיא א'

- הרמב"ם הביא את הדין שאם הרב אינו הולך בדרך טובה אין מתלמדין ממנו. והלח"מ הקשה דלמה לא חילק הרמב"ם כמו שחילק הגמ' שלנו לענין ר"מ שחלוק גדול מקטן וע"ש מה שתירץ. והש"ך הקשה קושיא זו על השו"ע ג"כ וע"ש מה שתירץ.
- ובמלבושי מרדכי (לבעל הארחות שבת) הביא שדין זה נלמד גם ללומדי חול שיהיו יראי שמים.
- וע"ע בתכלית חכמה מה שליקט דינים הנוגעים לזה ובפרט שאין דין זה נאמר על ספרים ורק מפיו ממש.
- רמב"ם ת"ת פ"ד הל' א'
- לחם משנה שם
- שו"ע יו"ד רמו' ח'
- ש"ך שם אות ח'
- מלבושי מרדכי יחוד סימן יג' סעיף ב'
- סוף אות א' (עמו' 168)
- תכלית חכמה הל' ת"ת רמו' ח'

כסף משנה

מדע. הלכות תלמוד תורה פ"ג פ"ד

כסף משנה כא 41

שכל היגע בתורה בבה"מ וכו'. בירושלמי ריש פ' אין עומדין: וכל היגע בתלמודו בצנעה וכו'. ג"ז סס: וכל המשמיע קולו וכו' אבל הקורא בלחש וכו'. עירובין פרק כ"ד מעשרין (דף ז"ד):

כי דבר ה' בזה ר' נתן אומר כל שאינו משגיח על המשנה רבי נחריאי אומר כל שאשפר לו לעסוק בחכמה ואינו עוסק ריב"ק אומר כל הלומד תורה ואינו מורע עליה דומה לאדם שזרע ואינו קולט. ובסוף פ"ק דמגינה (דף טו): מן אי זהו מעשות שאינו יכול לתקן זה מ"ס שפירש מן המורה: כל המבטל את התורה מעושר וכו'. במס' אבות:

יג אין רנה של תורה אלא בלילה וכו'. [נמדרש רבה שיר השירים על פסוק קולומוי תלמיט]: הו"מ של חסד נמשך עליו וכו'. ברבי ע"ז (דף ג'): וכל בית שאין נשמעין בו דברי תורה וכו'. ברש"י פרק חלק (פסחדין 35). מיימלא דרבי אלעזר. ובספרי רבינו כחזו שנאמר כי דבר ה' בזה וכו' והוא טעם סופר דהא בגמרא לא מפיך ליה אלא מדמכחי האכלתי אש לא נופח ירע שרד בזהו ואין שרד אלא תלמיד חכם דכחי ובשמיים אשר ה' קורא. לפיכך יש למוחק דבריו רבינו שנאמר ולא מימי קרא דליף מיהי ר' אלעזר הכי. ובספר מנהג מלאכי שנאמר כל חשן עמונ לנפשויו האכלתי אש לא נופח. ומ"ש כי דבר ה' בזה ישרא דמילתא היא, ומה שכתב זה שלא הגיעה על דברי תורה וכו' גריר במיהי. והכי אימא בגמרא חלק (פסחדין 35). נמלא האומר אין מורה מן השמים מתי

פ"ד אין מלמדיו וכו' או לחם. לומר שאין צריך לנו אם הוא טוב אם לאו. ולמד מן מדלמדין פרק מפלת השמר (ברכות כ"ח). שהיה ר"ג מכריז כל תלמיד שאין מוכי ככרו אל יכנס לביה המדרש ואסיקנא ההס שלא הסמינו על דיו: כל השונה לתלמיד שאינו הגון וכו'. מיימלא דרבי יוחנן ב"ר אבהו פ' הוריות (דף קל"ג): **אם** הרב דומה למלאך וכו'. פרק אלו מגלתיין (מ"ק י"א). גבי ההוא יורכא מרבין דהו לימי ליה רבנן וזו סמו שומעניה ושומניה רב יהודה: **ב כיצד** מלמדיו וכו' ולא ישב הרב וכו'. פ' אלו מגלתיין (סס) דוד היה ימיא אלארעא ומתני ליה לרבנן. ר"פ הקורא עומד (מגילה כ"א) אומר רב יהודה אומר רב מנין

היא עמדה לו. אמרו חכמים ברית כרותה שכל היגע בתורתו בבית המדרש לא במהרה הוא משכח. וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים שנאמר ואת צנועים חכמה. וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בידו. אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח: **יג אף** על פי שמצוה לתלמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרצה ליכות בכתר התורה יוהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשונה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומו רוני בלילה. וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה עמי תפלה לאל חי. וכל בית

שאין נשמעים בו דברי תורה בלילה או אכילתו שאינה כל חשן טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נופח. כי דבר ה' בזה זה שלא הגיעה על דברי תורה כל עיקר. וכן כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שקרא ושנה ופירש להבלי עולם והגיע תלמודו וזנחו הרי זה בכלל בוזה דבר ה'. אמרו חכמים כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר. וענין זה מפורש הוא בתורה הרי הוא אומר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב כרוב כל ועבדת את אויביך. ואומר למען ענותך להטיבך באחריתך:

פרק רביעי

א אין מלמדיו תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו. או לחם. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לביה המדרש ומלמדין אותו. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאלו זרק אבן למרקוליס שנאמר כצורוד אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד. אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו. וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב. שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו: **ב כיצד** מלמדיה. הרב יושב בראש יתלמדיה מוקפים לפניו כעמרה כדי שיהו כלם רואים הרב ושומעים דבריו. ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חורבן בית שני נהגו הכל א טור י"ד סי' רמ"ז: ב טענת ז'. טור י"ד סי' רמ"ז: ג טור י"ד סי' רמ"ז:

משינה למדך
פ"ד ב כיצד מלמדיו הרב יושב בראש והתלמידים מוקפין לפניו כעמרה וכו'. (א"ח מה שיש להבטל בדברי רבינו ודברי הרב פירשה והול"מ על זה הכל נחשף בלי היטב נדרשות הרב ממנהיג וז"ל הנקרא פרשת דרכים שנפסס מחדש יע"ש בדרך עמים (דף ל"ה ע"א) ואילו עירובין: וס

לחם משנה
יג וכל העוסק בתורה וכו'. פ"ג דמגינה: כי דבר ה' בזה זה שלא הגיעה על דברי תורה כל עיקר. פ"ב חלק (דף ז"ט). מילא היה ר"ג אומר הלומד תורה ואינו מלמדה וכו' כי דבר ה' בזה ר' נתן אומר וכו' (עין בכ"מ ד"ה וכל בית וכו'). ורבינו רבינו כלן הכי סבדות וכו' וכו' נחריאי וכו' והוא עין קרחה, וכו' והוא עין אפרס שהיא לפי דבריו שקרא ושנה ופירש ר"מ לא הוסיף ועוד סברת אחרת אשר יש ע

מניי שהם נצויים צנועים: וכן כל שאפשר וכו'. ר"ל שאינו עושה כן מפי שאינו משגיח על המשנה רבי נחריאי אומר כל שאשפר לו לעסוק בחכמה ואינו עוסק ריב"ק אומר כל הלומד תורה ואינו מורע עליה דומה לאדם שזרע ואינו קולט. ובסוף פ"ק דמגינה (דף טו): מן אי זהו מעשות שאינו יכול לתקן זה מ"ס שפירש מן המורה: כל המבטל את התורה מעושר וכו'. במס' אבות:

פ"ד אין מלמדיו תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או לחם וכו'. פ"י הם ר"ל שאינו יודע לנו אם הוא טוב או רע ונלמד מן מפי' מפלת השמר דלמדין ההס (דף כ"ח). מלא אורו היום סלקוהו לשומר הפסח ונמטה להס רשות לתלמידים ליכנס וכו' שהיה ר"ג מכריז ואומר כל תלמיד שאין מוכי ככרו וכו'. ונראה דאין ששומר הפסח היה שם מפני שלא היה מניח ליכנס לשום תלמיד אלא א"כ היו נודקים אותו מחילה אם היה מוכי ככרו לא היה נכנס שהו נקרא נעמד כמו שאמרנו בפרק על כל נדול (דף ע"ב): ואורו היום סלקוהו לשומר הפסח והיו נכנסים התלמידים בלא נדיקה וכו'. דלא ידעין פיה אי מוכי ככרו ואי לא וא"כ למדנו משם דלמס מלמדן, וכן ציאר הרב מוה"ק"י ז"ל אלא שצריכו סמומים ואני בלתיים: וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה וכו'. מיימלא דר' יוחנן הובאה בפרק אלו מגלתיין (דף י"א). ובהנהגה מקומות בגמרא ובמגינה פ' אין דורשין (דף ט"ו) הקשו ר"מ אין גמר מורה מפומיה דאמר והאמר רבה בר בר חנה אמר ר"ה מאי דכחי כי שפתי כהן ישמרו דעת וכו' ומירלו אמר ריש לקיש ר"מ קרא אשכח ורש הו אונן ושמע דברי חכמים ויבן חסות וכו' ר' מיימלא אמר מהכא שמעי בת ורלו והו אונן וכו' א"כ קשו קראי אהדי לא קשיא הא בגמרא הו משמע דנגדול היודע ליהרר יכול ללמוד ממנו. וא"כ קשיא למה לא חלק רבינו בין גדול לקטן כמו שחלקו בגמרא. וכי מיימלא דמנון הו כולם נקראים קטנים לענין זה ולכן סתם רבינו מ"מ קשה שרבינו אינו אומר הדינים הנהוגים בזמן אלו בגמרא אלא הדינים שנהגו בכל זמן אפילו אחר ציאת משיח ב"ה וכו' היה לו לפרש. ונראה שרבינו קטנים לענין זה ולכן סתם רבינו מ"מ קשה שרבינו אינו אומר הדינים ולא חלקו בין גדול לקטן וכו' הוא לא חלק, והא דלמדין במגינה סובר רבינו דלא נאמר זה אלא לתם סברא לר"מ בלנד אכל אין הדבר כן ורשאי לדבר שכתבין ריש לקיש אמר ר"מ קרא אשכח ורש הו אונן וכו' היה לו לומר אלא הא חיילא קרא אחרינא ומתקלמין ר"מ קרא אשכח וכו' משמע דהכונה לומר סברתו של ר"מ היא זאת ואין לא סברתו לן הכי דכתיב חלקו עליו חכמיו:

ב כיצד מלמדיו הרב יושב בראש וכו'. ברש"י פ"ג דמגינה (דף כ"ח). אומר רבי צבתי מנין לרב שלא יבן על גבי מטה וישנה לתלמידיו על גבי קרקע שנאמר ואמה פה עמוד עמיו. עוד שם מ"ר מימות משה ועד ר"ג לא היו למדין מורה אלא מעומד משמע ר"ג ירד חולי לעולם והיו למדין מורה מיושב ע"כ. ורבינו כחכ שמתלה הרב היה יושב והתלמידים עומדין, וקשה דלון אפשר לומר כן דמיימלא דרבי אבנהו משמע שרין שיהיו הרב והתלמידים שוין מוקרא דואמה פה עמוד עמדי דהכי משמע ליה קרא

מגדל עזו
אמרו חכמים עד ולא נועים. בירושלמי ריש פרק אין עומדין (דף מ"א): יב יג כל המשמיע עד ודברי חכמים. פרק כ"ד מעשרין (דף ז"ד): אין רנה של תורה. מסכת עירובין פ' הדך (דף ק"ה): וכל העוסק בתורה עד שירה עמי. מיימלא דריש לקיש היא כפי' צמסכת פ"ו (דף כ'): וכל בית שאין דברי תורה. פרק חלק (דף ל"ג) היא מיימלא דרבי אלעזר מדמכחי כל חשן וכו': **אמר** חכמים כל המבטל בו' עד משושר. פ"ד דמס' אבות: וענין זה מפורש בו' עד סוף הפרק. במדרש במטה מקומות: **פ"ד אין** מלמדיו תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו. או לחם. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לביה המדרש ומלמדין אותו. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאלו זרק אבן למרקוליס שנאמר כצורוד אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד. אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו. וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב. שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו: **ב כיצד** מלמדיה. הרב יושב בראש יתלמדיה מוקפים לפניו כעמרה כדי שיהו כלם רואים הרב ושומעים דבריו. ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חורבן בית שני נהגו הכל א טור י"ד סי' רמ"ז: ב טענת ז'. טור י"ד סי' רמ"ז: ג טור י"ד סי' רמ"ז:

מגדל עזו
אמר חכמים כל המבטל בו' עד משושר. פ"ד דמס' אבות: וענין זה מפורש בו' עד סוף הפרק. במדרש במטה מקומות: **פ"ד אין** מלמדיו תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו. או לחם. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לביה המדרש ומלמדין אותו. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאלו זרק אבן למרקוליס שנאמר כצורוד אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד. אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו. וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב. שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו: **ב כיצד** מלמדיה. הרב יושב בראש יתלמדיה מוקפים לפניו כעמרה כדי שיהו כלם רואים הרב ושומעים דבריו. ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חורבן בית שני נהגו הכל א טור י"ד סי' רמ"ז: ב טענת ז'. טור י"ד סי' רמ"ז: ג טור י"ד סי' רמ"ז:

מגדל עזו
אמר חכמים כל המבטל בו' עד משושר. פ"ד דמס' אבות: וענין זה מפורש בו' עד סוף הפרק. במדרש במטה מקומות: **פ"ד אין** מלמדיו תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו. או לחם. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לביה המדרש ומלמדין אותו. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאלו זרק אבן למרקוליס שנאמר כצורוד אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד. אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו. וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב. שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו: **ב כיצד** מלמדיה. הרב יושב בראש יתלמדיה מוקפים לפניו כעמרה כדי שיהו כלם רואים הרב ושומעים דבריו. ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חורבן בית שני נהגו הכל א טור י"ד סי' רמ"ז: ב טענת ז'. טור י"ד סי' רמ"ז: ג טור י"ד סי' רמ"ז:

באר הגולה
עם ציונים מהש"ך

טו. (ימנ"ס) שם מההוא
אורבא דרענן דהוי לריש
ליה רענן וסני שומעניה
וכו', ומימלא דרבי יוחנן
מועד קטן דף י"ז ע"א:
י. (ימנ"ס) שם הלכה ב':
י. שם, מהא דלמירין
כל זמן דהוה [עירא]כא
האירי קייס וכו', מועד
קטן דף י"ז ע"ב:
י. שם הלכה ד'
משמעות הכימית
עירובין דף ג"ד ע"ב:
כ. שם הלכה ה':
כ. משנה ה' פרק ב'
דמסקת אבות:
כ. כמוזב דף ק"ג
ע"ב:
ג. גם זה שם בפרק ד'
הלכה ו' מתוספתא
דפנהדרין פרק ו' הלכה
ה':
ד. שם דף ג' ריש ע"ב:
ה. כמיה מקומות
בגמרא (מגילה כה, ב; חולין
מג, ב; נדה ה, ט; וריבה
לחדודי לאביי הוא דעבד,
וכרכוז דף (ל"ח) [לג]
ע"ב:

רנ שפתי

ח אין צמדים מוטו בו. דין זה נלמד מפרק אלו מגלחין (מועד)
קטן דף י"ז ע"א דשמטוהו להווא אורבא מרענן דלחמיצ נדוי
אע"ג דהוי לריש ליה רענן, משום דלמיר רבה בר בר חנה אמר
רבי יוחנן מאי דכמיז [מלאכי ב, ו] שפתי כהן ישמרו דעת ותורה
יבקשו מפיהו כי מלאך יי' אצלוח
הוא, אס דומה הרב למלאך יי'
יבקשו תורה מפיהו, ואס לאו אל
יבקשו תורה מפיו. [וקסה
ד' דכפרק (קמ"א) [ב] דלמיגה דף
(צ"ג) [טו] ע"ב אמרינן ורבי מאיר
היאך למד תורה מאמר והאמר
רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן
מאי דכמיז שפתי כהן כו', אמר
ריש לקיש רבי מאיר קרא אשכח
ודרש, הט אזניך ושמע דברי חכמים
ולבך חשית לדעתי [משלי כב, יז],
לדעמס לא נאמר אלמא לדעתי, קשו
קראי אהרדי, לא קשיא הא בגדול
הא בקטן (פירש רש"י ד"ה גדול,
היודע ליהר צמעשו יכול ללמוד
תורה מפיו, ובעין יעקב ד"ה כמו
בחדוין פירש בשם המדושים צענין
אמר), ואס כן הוי להו להרמנ"ס
[תלמוד מורה ד, ה] וסייעמו לחלק בין
גדול לקטן. וי"ל דסבירא להו כמו
שכתבו התוספות שם [ד"ה הא] ו"ל,
והא דריש פרק צמרא דמועד קטן
[מ, א] דשמטוהו כו', איכא למימר
דקטניס הוי דגנסי קמיה ותישיטין
דלמא ממשכי, עכ"ל. אס כן מוזין

יורה דעה רמו תלמוד תורה

כה

דלף צימי הש"ס היו קטנים וכל שכן בזמן הזה שכולם נחשבים
קטנים כמו שכתוב [שבת קכג, ב] אס ראשונים בני אדם אנו כחמורים
ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר כו', ואס כן בזמן הזה אין
רבי מאיר קרא אשכח כו', משמע
רבי מאיר סבירא ליה הכי, ואנן לא
קיימא לן כוומיה. וכפאי גוונא כתבו
התוספות ד"ה [דכז] והר"ש [סימן
טז] ושאר פוסקים צפרק קמא
דמולין דף י"א [ע"ג] גבי רבי מאיר
לא אכיל צשרא כו', ע"ש. והיינו
דקאמרי התם צ"ש [מגנה גמ"ל]
דקודשא צריך הו"ס לא קאמר
שמעתמא דרבי מאיר רבי מאיר הואיל
וגמר שמעתמיה מפומיה דלמיר,
ע"ש: ה ויש אומרים כו'.
ועוד מתקן הר"ן [מגילה ריש י"ב, א]
דכשמועות רכות יעמדו
התלמידים, וצקשות ישבו. וצפפר
עין יעקב [שם תוספות ריש] פרק
הקורא עומד כמד דכשהוי שונים
היו כולם עומדים שלא היו לרישים
לדקדק, אכל כצנרא שהס לרישים
לדקדק היה הרב יושב ואחרים
מעומד, ופעמים שהיו כולם
יושבים, וזהו כשהוי לרישים לדקדק
ולטרוח צללה, ע"כ: י ו"א
כתבן כו'. ועיין צ"ח סימן
קמ"ה כתב דיני מתורגמן לענין
קיימא התורה:

ציונים רמ"א
עם ציונים מהש"ך

י. הר"ן פרק בתרא
דמגילה [יש"ב, ב]:
י"ג. טור עמוד יד"ט:

הגהות והערות

[א] תוספת דפוס שני דלמיר
הגולה אמ"ד מ"ח, וכו"ה
לשון הגמרא שם:
[ב] כ"ה צפ"ר ויניליה
שכ"ה, ומתהדרות אמ"ד
מ"ב הטקס שני שתיישיב,
וכ"ה נרמנ"ס שהוה מקור
דף ו':

ביאור הגר"א

[כט] ופשי' טו כרי שהיו בו, כמו שכתוב בפרק קמא דכריתות (י' א'):
[ל] ו"א יושב כו', ריש פרק ג' דמגילה [נא, א]: [לא] ויחזין ויש אומרים דוקא
כו', ממה שכתוב בפרק ז' דבבא מציעא (פ"ד ז') (ו) רבי ורבי אלעזר ברבי
שמעון יתבי כו', ועיין רש"י בסנהדרין י"ז ב' ד"ה שמעון התימני כו', וד"ה
רב נחמן מוסיף כו': [לב] ופשי' ז' הרב כו', פרק ב' דאבות [משנה ה] ולא
הקפדן מלמד, וכמו שכתוב בסעיף י"א: [לג] א"א שונה כו', עירובין ג"ד
ב' רבי עקיבא אומר כו': [לד] ו"א יאמר כו' ואם כו', סוף ברכות [נג, ב]
ומיין אף כו' ומשילי, לג, אם נבלת כו' נס, [לז]. ועיין רש"י שם [מ"ה ומיין]:
[לה] ופשי' יאן ו"א יאם כו', כמו שמבאר והולך [בשייטן ועל כך אמרו כו':
[לו] כמה דברים אומרים כו', כמו שמבאר והולך [שם] ועל זה אמרו כו':

באר היטב

המתפללים לעלות נחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עם, כמו שכתוב
כל זה נדברי חכמי האמת, עכ"ל: (ד) צמושב. כתב הש"ך [פ"ק ת] דצ"ש
אמרין ורבי מאיר היאך למד תורה מאמר, והאמר רבה בר בר חנה מאי דכמיז
שפתי כהן כו', ומתקן הש"ס בין גדול לקטן, ואס כן הוי ליה להרמנ"ס
וסייעמו גם כן לחלק צענין זה. וי"ל דסבירא להו כמו שכתבו התוספות שם
ח"ל, והא דצמנד קטן דשמטוהו וכו' איכא למימר דקטניס הוי דגנסי קמיה

ג"יון מהרש"א

[ג] ושי"ך פ"ק חן וקשה דבפרק (קמ"א) [ב] דהגיגה. עיין משועות אהל
יעקב למהר"י שפוטנען] סימן ע' ד"ה ומימה. ושם באותה משנה, דמנהג

ישראלית נשואה

בבא מציעא

ב. יחוד ישראלית אשת איש עם גוי אסור מן התורה, וגם ביחוד פנויה עם גוי יש מי שאומר שהוא מן התורה^(ב).

הולך בדרך טובה וישרה, אע"פ שחכם גדול הוא, אין למדים ממנו עד שיחזור למוטב. ובדרשות שבה"ל (ח"ב עמוד ש"ט) מביא דברים נוראים מהחת"ס (כ"ב דף כ"א ע"א) דמלמד שאין לבבו נכון עם ה' אפילו הוא דייק וגריס מלאכתו רמיה ומחריב את הנער וכו', ועי"ש עוד. וע"ע בתפארת בנים (פרשת כי תצא עה"פ כי יהיה לאיש), ובמאמרים ומכתבים להחפץ חיים (עמוד פ"ט - צ'), ובקובץ מאמרים לר"א וסרמן (עמוד ע"א), ובאמונה ובטחון להחזו"א (פ"ד אות ט"ז). ואם כי דבריהם נאמרו על לימודי קודש, מ"מ דבר הלמד מענינו הוא גם לשאר לימודים - לימודי חול ושאר מקצועות - בין בלימודים בת"ת ובין מחוץ לת"ת (קורסים או לימודים פרטיים וכדומה) - שצריך להקפיד שהמורים והמפקחים של לימודים אלו יהיו שומרי תורה ומצות ויראי ה', ולא ח"ו קלי דעת, ואיכהמ"ל].

(ב) ישראלית עם גוי: בתוס' יבמות (דף ט"ז ע"ב ד"ה קסבר ודף מ"ה ע"א ד"ה יצאו) ס"ל דגוי הבא על בת ישראל מן התורה ביאת היתר היא, ואינה אסורה אלא מדרבנן מגזירת בית דינו של שם, (דכתיב הוציאוה ותשרף, וע"ע תוס' קידושין דף ע"ה ע"ב ד"ה רבי ישמעאל דכתבו שאין נראה לומר שהוא איסור עשה מהאי קרא), אמנם עי' ברמ"א (יו"ד סי' קנ"ז סעי' א') דכתב עכו"ם הבא על בת ישראל אינו בכלל גילוי עריות. וכתב

ספינן לקטן איסור בידים, וכעת ראיתי שעמד על זה בשו"ת להורות נתן (ח"ז סי' צ"א), ותירץ עפ"י מה שהבאנו להלן שם מהכסף משנה, דפי' את דברי הרמב"ם הלכ' מלכים דמה שאמרו דפחות מבן ט' שנים אינו ראוי לביאה, הוא דין בישראל, אבל בן נח חייב גם בפחות מבן ט' שנים, ולפי"ז מצד ספינן אסור רק בקטן מבן ט' שנים, אבל מצד לפני עור אסור גם בפחות מבן ט'].

לישראלים אפיקורסים: כתב בשבה"ל (ח"ה סי' ר"א אות ה') כתב בשו"ע (סעי' ד') אין מוסרין תינוק ישראל לכותי ללמדו ספר וללמדו אומנות, והטעם משום מינות עיין חלקת מחוקק ובית שמואל, וכתב בחכמת אדם (כלל פ"ט סי"ב) דלפי זה ה"ה דאסור למסרו לישראלים אפיקורסים דגרעי טפי מגוים, דמשכי ביותר (א"ה: עי' סנהדרין דף ל"ח ע"ב דאחו"ל אפיקורס ישראל כ"ש דפקר טפי), וזה תוכחה מגולה להמוסרים בניהם לעבודה כשאין הבעה"ב בדוק להם בדעותיו, ואפילו אם הבעה"ב מאמין ושומר התורה, מ"מ אם ישנם שם עוד עובדים גוים או אפיקורסים שיש חשש לפריצות או משיכה דמינות ג"כ אסור, ובעו"ה הרבה אין נזהרים בזה, ע"כ.

מורים שאינם קלי דעת: [וע"ע ברמב"ם (הלכ' ת"ת פ"ד ה"א) ובשו"ע (יו"ד סי' רמ"ז ס"ח) שמלמד שאינו

המדרש ומלמדין אותו. ח. הרב (א) שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכים לו (ב) אין למדים ממנו עד שיחזור למוטב. ט. כיצד מלמדין הרב יושב בראש והתלמידים לפניו מוקפים בעטרה כדי שיהיו כולם (א) רואים את הרב ושומעין את דבריו (ב) ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות:

ברורי הלכה

תכלית חכמה

בעריות וכו' וחזר בתשובה וכו' שכל הדברים האלה הולכין אחר עיני הבית דין, אם רואה אתה שחזר בו נסה אותו ותן דעתך עליו אם יתחרט וישוב מדרכו הרעה יסרהו קצת על הקודם ופשוט ידך אליו לקבלו בתשובה וכו' ע"ש. וכן השו"ע בחור"מ הל' עדות סי' לד סעכ"ט כתב באלה שצריכים תשובה שפסולים לעדות עד שידוע שחזרו בהם מדרכם הרעה וביארו הסמ"ע והש"ך שם שהעידו עליו בב"ד שעשה תשובה עיי"ש בפרטי ההלכה וכן כל הסימן מדבר כל מיני סוגי עבירות כיצר חזר בהם. ופשוט דח"ה בבדיקה של התלמיד להחזירו לביהמ"ד צריך לבדוקו כמובא שם בשו"ע ופוסקים.

אָבֹס אַעֲיָא

ח (א) שאינו הולך בדרך טובה. (1) היינו דסנו שומעני, כדאיתא בפרק אלו מגלחין גבי ההוא צורבא מרבנן דהוו צריכי ליה רבנן והוי סנו שומעניה ושמתיה רב יהודה מהא דאמר יוחנן אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפייהו וכו'. ועי' בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ב סי' קח. (ב) אין למדים ממנו. (2) בין תלמיד גדול בין קטן אסור ללמוד מרב זה. (3) אבל מספריו מותר לגדול ללמוד שדוקא מ"פיהו" לא ילמדו, ובזה יש לישב דרך הרמב"ם שלמד מספרי חכמי עכו"ם, כיון דגדול הוא וידע לברור מהספר האוכל

מתוך פסולת דבריהם. ט (א) רואים את הרב (1) כדאמר ר' משרשיא לבניה... וכי יתביתו קמי רבכון חזו לפומיה דרבכון שנאמר (2) "והיו עיניך רואות את מוריך". (ב) ולא ישב הרב על כסא ותלמידיו על הקרקע (3), מדאמרנן דכל כמה דהוה עירא היאירי קיים הוי מתני להו לרבנן ע"ג כרים וכסתות, כי נח גפשיה הוה מתני דוד לרבנן והוה יתיב ע"ג קרקע, אמרו ליה ליתב מר אכרים וכסתות, לא קביל. ומאחר שדוד לא קביל אין לשום רב ליטול עטרה לעצמו לישב על כרים וכסתות כשתלמידים ע"ג קרקע.

ציון הלכה

(1) מו"ק י"ז. והובא בב"י ובב"ח. (2) ש"ך. וביאר באף שכגמי חגיגה טו: חילקו בין גדול לקטן ופרש"י בגדול יודע ליזהר במעשיו יכול ללמוד תורה מפיו. מ"מ הרמב"ם וסיעתו היה להם לחלק בין גדול לקטן. וכן חזינו דאף בימי הש"ס וכ"ש בזה"ו שכולם נחשבים קטנים כמש"נ אם ראשונים בנ"א אנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י וא"כ בזה"ו אין חילוק. (3) דברי ירמיהו על הרמב"ם פ"ד הל"א "וכן הרב שאינו הולך" וכו', שם הקשה דמהרמב"ם במורה נבוכים נראה שלמד מספרי חכמי עכו"ם ובראש ספריו שם הביא מקרא זה שמצא ר' מאיר להתיר ללמד מאחר עיי"ש. ומפי אמ"ו הוא שמעתי דיש לחלק ללמוד מפיו של רשע לבין מתוך ספר דאדם גדול יש לו לבהר הטוב מהרע משא"כ עם פיו שחיבור עם רשע שגורם השחתה. (1) כריתות ו. וביאר הגר"א. (2) ישעיה ל. (3) מו"ק טז: ב"י. והב"ח כ', דוד חסיד היה והשפיל עצמו שלא מן הדין אפ"ה לידן נחית חד דרגא מדינא אין לו לישב אלא ע"ג קרקע כמו תלמידיו. והוסיף דלפי גמ' מגילה בא. א"ר אבהו מנין לרב שלא ישב ע"ג מטה וישנה לתלמידיו ע"ג קרקע שנאמר (דברים ה, כח) "ואתה פה עמדי משמע דמדינא אסור ודוד שהיה מלך דינו שונה.

סוגיא ב'

- ברמ"א הובא שמוחין בש"צ המזמר בשירי גוים ואם אינו שומע מעבירין אותו. ובמג"א הסביר שזה דווקא אם הם שירים שמנגנין לעכו"ם. וכן הובא בשו"ת הב"ח.
- ובאגר"מ אסר אפילו לשמוע לניגונים אלו ע"י ראדיו וכדו' שלא בשעת תפילה ואפילו ניגונים שעכשיו אינם לשם עכו"ם אבל מכיון שהיו לעכו"ם ג"כ יש לאסור. והוסיף שיש להחזיק לכל ניגום שנעשה ע"י עכו"ם שהוא מוחזר לעכו"ם אא"כ יודע בוודאי שאינו כן.
- ובספר אל תדיחינו הובא בשם הפלא יועץ שזה בכלל ניבול פה. וע"ע מעשה נלפאה בווי העמודים בענין כח של שירים דלא מעלי.
- שו"ע או"ח נג' כה'
- מג"א שם ס"ק לא
- שו"ת הב"ח קכז' ה'
- אגרות משה יו"ד ב' נו'
- אל תדיחינו עמ' רא'
- ווי העמודים וחשוקיהם סא' סימן יח'

כח נמצא בו פיסוף. ואז אין מקבלין אותו דבדני חצירות, ואפילו נצטע שלא ילך דרכים אלו, עד שיצו צמחונה שלימה (רש"ס חלק א"ח סימן ל"ב) [לג] וציו"ד סימן קי"ג ועיין משפט דק חלק ב' סימן ע"ה: כח שנתפס עם הנכרית. ומכל מקום יש להוסיף בית דין על ככה (כנסת הגדולה הגה"ט צ"ט נכח"י): פ"ה ה"ה"ף. וטוב שחליף בגדיו כל היום כשהולך בין הנצרות, שלא יחא צלל המשיאים (דרכי משה אות ג, נסח כל בו קט, ד בש"ט סוף ד"ה נמסכת): פ"ה בשירי הגוים. כלומר, בניגון שמנגנון בו לעבודת אלילים (ספר חסידים סימן רל"ח): פ"ב שאין קוף בנו ערב. וצ"ל שלא יחא קולו משונה (שם בש"ט הרשב"א ח"א סימן ע).

יומר ממון להסון שקולו ערב יומר, על כן עשו פשרה זאת: (טו) דודאי נכתב פ"שמו. פירוש, נכתב לשם שמים ולא לשם התפארות, כן הוא להדיא במהרי"ל הלכות ראש השנה [מפלת שמה"ט דיוס כפור עמוד שט, ופ"ח ב"מ דוד"ס הנדפסים אין חילוק בזה:

כד ו צבור שצריכים לשכור רב ושליח צבור ואין בידם כדי שכר שניהם [וט] אם הוא רב מובהק וגדול בתורה ובקי בהוראה הוא (כ"ט) קודם ואם לאו שליח צבור קודם:

כה : [פ"ח] אין מסלקין חזן מאומנותו ^ט אלא אם כן כח נמצא בו (ל) פ"סול: הגה [מ"א] ו אין מסלקין אותו משום (ל"א) רגון צעלמה כגון שילא עליו שם כ"ב שנתפס עם (ל"ב) הנכרית או שמכר אדם [מ"ב] אצל חס בלא

עליו עדים זוח וכיוצא בזה (ל"ג) מעבירין אותו: [מ"ג] ו שלית ציבור שהוא שומע ובודק לא יתפלל בנגדים (ל"ד) הנוחים ומסריחין [מ"ד] ואם אינו רוצה ל להחליף בגדיו צעמח התפלה ולהתפלל מעבירין אותו: [מ"ה] ו שלית ציבור המנבל פיו [מ"ו] או ^ט שמרן פ"ה (ל"ה) בשירי הגוים עובדי עבודה זרה ממחין בידו שלא לעשות [ק"ן] ואם אינו שומע מעבירין אותו: [מ"ז] ו שלית ציבור שהזקין ורוצה למנות זנו לסייעו לפרקים אף על פי פ"ב שאין קול ^{טו} זנו (ל"ז) ערב כקולו [מ"ח] ^{טז} אם ממלא מקומו כאשר דברים זנו קודם לכל אדם פ"ג [מ"ט] ואין הצבור יכולין למחות בידו:

כו פ"ח קהל שנהגו למנות אנשים על צרכי הצבור לזמן ובהגיע הזמן יצאו אלו ויבנסו אחרים תחתיהם בין לחזן בין לקופח של צדקה בין לשאר מינויים הצריכים לצבור בין שנומלים עליהם שכר בין שאין נומלים אפילו לא קבעו להם זמן ^ט חתמן בפירושן מאחר שנהגו כך: הגה [מ"א] יש מי שכתב דשליח ציבור יתפלל ממון ספר המיוחד לצבור (טו) דודאי נכתב (ל"ז) לשמו:

ש. וכן הוא בספרי (דברים פ"סא קס"ג) שכל המנויין צניהן קודמין, וכן כתב כנסת הגדולה [הגב"י]. ורש"ס ^ט ציו"ד סימן (פ"א) [פ"ה] כתב דנחמס הממונה ^ט להרצין תורה או לדון, לא אמרינן כך, ע"ש, עכ"ל [כנסת הגדולה]. ובספר עשרה מאמרות מאמר חיקור דין חלק ב' פרק י"ט דל המינויין שהם כתר תורה, אין צניהן קודמין, רק מהלל הנשיא ואינן נהגו שצניהן קודמים, ^ט עיין פרק י"ג דלמכות וק"ג:

ערך ד"ח פ"ה מהריק"ש

ספ"ה כה בסוף [אין מסלקין]. עיין ספר כל בו קט, ד' דני שליח ציבור:

ביאור הגר"א

נפשות וממון, וסברא הראשונה סבירא ליה דאינו אלא סכנות ממון, כמו שכתוב בהגהות מיימוניות פרק י"א מהלכות תפלה [אות א], ע"ש, וכמו שכתוב ברישא בבבא קמא שם, וכן בפרק קמא דבבא בתרא [ו, ב], ע"ש, ובמדרכי בפרק קמא דבבא בתרא [רמז תער]. ועיין לקמן סוף סימן ג"ה שכתב בשו"ע כדעת הג"ה בא"ן: [ט"ז] [שפ"ה ב"ר] אם הוא כ"ו, כמו שכתוב בריש פאה [פ"א משנה א] וסוף פרק קמא דקדושין [מ, ב]: [מ] [שפ"ה ב"ר] אין מסלקין בו. עיין בגיטין בסוף פרק הניזקין סי' ע"ב מערבין בו משום חשדא: [מ"א] [נהגה ואין מסלקין בו. עיין בגיטין פ"ט א' כ"ג] [מ"ד] ואם אינו כ"ו, לאפוקי אם מחליף, אף שאינו מחליף כל היום, אע"פ שהוא בכלל משניאי כ"ו כמו שכתוב בשבת שם, מכל מקום אין מעבירין משום זה, שם [בסוף כל בו ק, א ד"ה לרב]: [מ"ה] ושליח ציבור כ"ו, נכור לעיל [שפ"ה ד]: [מ"ו] או כ"ו. כמו שכתוב [דברים י, כב] לא תקים כ"ו, ואמרו אהובי היתה בימי אבות, וכמו שכתוב בספרי שם [דברים פ"סא קמ"ג]. [מ"ז] ושליח ציבור כ"ו בנו קודם לכל אדם כ"ו. כמו שכתוב בתורת כהנים פרשת צו [פרשתא ב פ"ה, ב] תחתיו מבנין [ויקרא ו, טו]. מלמד שבנו קודם לכל אדם, יכול כ"ו. ובספרי פרשת שופטים [שם פ"סא קס"ג] הוא ובניו בקרב (כל) ישראל [דברים י, כ], מלמד שאם מת, בנו עומד תחתיו, מנין שכל פרנסי ישראל בניהם עומדים תחתיהם, תלמוד לומר בקרב ישראל, כל שהוא בקרב ישראל: [מ"ח] אם מפ"א כ"ו, כמו שכתוב בתורת כהנים הג"ל יכול אע"פ שאין ממלא מקום אבותיו, תלמוד לומר [ויקרא טו, ל] אשר ימלא את ידו, בומן שממלא מקום אבותיו, ועיין פרק י"ג דלמכות וק"ג, וזהו שכתוב אע"פ שאין בו א"כ, כמו שכתוב בכתובות שם: [מ"ט] ואין כ"ו. כמו שכתוב בתוספתא פרק בתרא דבבא מציעא [הלכה יג] מי שהיה בלן לרבים ספר לרבים נתחם לרבים שלחן לרבים ואין שם אחר אלא הוא, והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לתוך ביתו, יכולין לעכב על ידו עד שיעמיד אחר תחתיו, ואם התנה עמהם בבית דין, או שעברו עליו את הדרך, הרשות בידו. אלמא אף בסתם אינו דוקא שישמש הוא, ורשאי להעמיד אחר לפרקים: [נ] [שפ"ה ב"ר] קה"א כ"ו אפילו כ"ו. כמו שכתוב בבבא מציעא פ"ג א' רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר כ"ו, אלמא המתנה הוא כאילו התנה בהדיא, ושם בגמרא ולחזי היכי נהוג כ"ו, ובידורשלי שם [פ"י הלכה א] והביאו הרא"ש [שם פ"י סימן א] זאת אומרת כ"ו, ובסוף בבא קמא קי"ו ב' ורשאי החמירין כ"ו ולא ^{טז} כ"ו ושאר מקומות, וגם ליכא חשדא כמו בשיפורא גיטין סי' ב': [מ"א] [נהגה יש כ"ו. עיין ט"ז [סי' טו]:

מחצית השקל

כתב לפי הדין, ונפקא מינה במקום שאין מנהג, יש לעשות על פי הדין לפי ממון. וכאן בא"ח חנה לפי המנהג: (פ"ק פ) [החליף בו]. בפ"ה המשניאים. ר"ל, דאמרינן בשבת דף קי"ד [ע"א] אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה, שנאמר [ש"ה, ל] לן כל משניאי אהבו מות, אל תקרי משניאי אלא משניאי. וכתב רש"י דח"ל, חייב מיתה, שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו, עכ"ל. והיינו תלמידי חכמים שהם משרתי וכהני ד', אין זה כבוד שמים. וכן שייך טעם זה בש"ץ, שהוא שליח הקהל למקום יתברך: (פ"ק פ"א) בשירי כ"ו, שמנגנים בו [עבודת אפ"י]. ועיין תשובת בי"ח [סוף] סימן קכ"ז שמתקן בין היכי דמיתחיד לנגן לעבודה זרה, ע"ש: (פ"ק פ"א) ואין כ"ו.

שו"ת הב"ח

מה ⁵ שמזמרים בבתי כנסיות בניגונים שמזמרים בהם בבית תפלתם.

נראה שאין אוסר אלא דווקא באותן ניגונים שהם מיוחדים להעכו"ם. מאחר שהוא חוק לעבודה זרה. כמו לעבודה זרה. ואין ראיה להתיר גם את זה, מהא דתנן בפרק ד' מיתות [סנהדרין נב ע"ב] מצות הנהרגים היו מתיזים כו' עי"ש, ובגמרא תנינא א"ל ר' יהודא לחכמים אף אני יודע שמיתה מנוולת היא, עי"ש, וא"כ איכא למימר הכי נמי בניגונים, דלאו מינייהו קא גמרי אלא ע"י חכמת המוסיקה, דאין לומר להחמיר כו' יודא דלית ליה סברא זו, דהא כבר פסקו הפוסקים הלכה כרבנן. מ"מ נראה דאין ראיה מכאן, לפי מ"ש התוספות [שם ד"ה אלא] וז"ל, תימא דמשמע הכא דאע"ג דחוקה היא, כיון דכתיב קרא כו' עי"ש, אלמא דאפילו כתוב באורייתא לא מהני כשנעשה חוק לע"ז, כל שכן באותן ניגונים, אבל אם אינם מיוחדים נראה דאין בזה איסור, דבהא ודאי איכא למימר דלא מינייהו גמרינן.

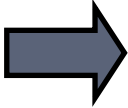

אגר"מ

מע"כ ידידי הנכבד מר ירחמיאל פינחס פרידמן
שליט"א.

הנה הניגונים שמזמרים הנוצרים בבית תיפלתם
ודאי אסור לשמעם אף ע"י הראדיא ואף ע"י
פאנאגראף, ולא רק הניגונים שמזמרים עתה אלא
אפילו מה שהיו מזמרים מכבר אע"פ שהפסיקו עתה
לומר באותן הניגונים אסור. וגם הניגון שחיבר איזה

נוצרי ניגון על פסוק מתהלים על הלשון שהעתיקו.
אסור כי סתם הניגונים שמחברין הנוצרים לפסוקי
תהלים הוא לומר לתפלותיהן שזה אסור. ואם הוא
מכיר שלא היתה כוונת מחבר הניגון לומר לעבודתם
אלא לומר בעלמא להנאת זמרה אף שמחבר הזמר
הוא נוצרי ועכו"ם אין בזה איסור, אבל סתמא יש
להחזיק שהוא לעבודתם ואסור, ואף לפרנסה אסור.
ועיין בחגיגה דף ט"ו שהשיב שמואל על מה שאדם
גדול בתורה כאחר יצא לתרבות רעה שהוא משום
דזמר יוני לא פסק מפומיה ופרש"י שם תמוה דכי
בשביל איסור זמרא אחר חורבן שהוא איסור דרבנן
יצא לתרבות רעה, וגם יותר תמיה דהא האיסור הוא
רק בבית המשתאות כלשון המשנה בסוטה דף מ"ח
וכן הוא ברש"י גיטין דף ז', ובתוס' שם כתבו דראוי
להחמיר על מי שרגיל גם כשקם משנתו וכשהולך
לישן שהביאו מירושלמי ומלשונם משמע שאינו
איסור ממש אלא ראוי להחמיר אבל בטור סימן
תק"ס משמע שלתוס' הוא איסור ממש למי שרגיל,
אבל זמר הא ליכא איסור, עכ"פ אף באופן האסור
אינו איסור שיהיה שייך זה למינות כדהקשה מהרש"א
בח"א, וצ"ע כוונת פירוש רש"י דהא אין לפרש
שהיה זה לעונש על חטא זה דזמרא, דלא שייך
לענוש שיעשה מין ורשע שהוא דבר התלוי בבחירת
האדם ואין זה מענין שכר ועונש. ולכן מסיק מהרש"א
שהוא זמר של עכו"ם דאיסור זה הוא מאיסורי ע"ז
ששייך למינות, וא"כ חזינן דהוא איסור גדול שאפשר
שיביא ח"ו לידי מינות וגם יש ממילא גם איסור
הזכרת שם אלילים שאסור בלאו דלא ישמע על פיך
שאסור אף לצורך כדאיתא בש"ע יו"ד סימן קמ"ז
סעיף א'.

אל תדיחינו

ח בספר פלא יועץ (ערך נבלות הפה) כתב ששירים של נכרים הם בכלל נבלות הפה, שכל דבריהם, דברי עגבים ונבלות הפה, ומטמאים את הפה ונעשית חתיכה דנבילה, לכן שומר נפשו ירחק מהן ומשמועתן כי פגיעתן רעה. עכת"ד. ולכן אסור לשיר ולשמוע שירי נכרים והטעם משום ניבול פה ומגרה היצר הרע להרהורים רעים ולמעשים רעים דכיעור וזנות. והרי ידוע מהשל"ה הקדוש שאין לזמר שירי עגבים וכיוצא, לתינוק. כי זה מוליד לתינוק טבע רע. והרי אפילו שהתינוק אינו מבין המילים ורק שומע הניגון בלבד, בכל זאת כתב שזה פוגם נפשו ומוליד בו טבע רע. ועיין בשער הציון (ס' תק"ס ס"ק כה) שהביאם.

ווי העמודים וחשוקיהם

ובספר לקט רשימות (ימים נוראים עמוד פד) מובא ששנה אחת קודם התקיעות סיפר המשגיח רבי נתן מאיר ווכטפויגל זצ"ל, שבחג הסוכות האחרון של המשגיח רבנו ירוחם ממיר זצ"ל, סיפר רבנו ירוחם שרבו רבנו יצחק בלזר זצ"ל תלמיד הגר"י סלנטר בא אליו בחלום, ולימד אותו ניגון מיוחד על המילים של פסוקי זכרונות "אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך, כי דורשיך לעולם לא יכשלו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך", ור' ירוחם שר עם הצבור את הניגון החדש הזה במשך שעות ארוכות.

המשגיח רבי נתן מאיר זצ"ל ניסה ללמד את הניגון לתלמידיו, והם לא תפסו את הניגון מיד, והמשגיח חזר על הנגון שוב ושוב עד שהשומעים תפסו, ובתוך הדברים טען להם המשגיח, שהראש מלא בניגונים אחרים דלא מעלי, ולכן ניגון טהור זה מיסודי הבטחון בה' לא נקלט בראשם.